

починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром» [5, с. 4].

Список використаних джерел

1. Ампілогова Л. Інтерактивні технології // Завуч. – 2004. – № 30. – С. 13–15.
2. Корват С.А. Інноваційні технології навчання у процесі розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www/nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tvo/2011_2/006.pdf
3. Пересунько Т.М. Інноваційні технології навчання у розвитку творчих здібностей на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/mova/8360/
4. Пометун І.О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. Посібник. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
5. Щербина В.І., Волкова О.В., Романенко О.В. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2005. 92 с.

Ірина Нікітіна

*студентка IV курсу СВО бакалавра
факультету філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(Наук. керівн. – ст. викл. Пойда О. А.)*

ПЕЙЗАЖНА ЛІРИКА ЯК ЕФЕКТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Екологічна ситуація в світі загострюється з кожним днем. Забруднення атмосфери шкідливими викидами, тонни сміття, знищення екосистеми внаслідок вирубування лісів, розорювання, будівництво, шкідлива радіація та

випромінювання – це неповний перелік тих техногенних факторів, які негативно впливають на екологію.

Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки однією з основних проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, визнано повільне здійснення екологізації системи освіти та передбачено посилення екологічної підготовки учнів [4].

Проблему формування екологічної культури досліджували В. Андрущенко, Г. Бачинський, В. Вернадський, Л. Губерський, М. Кисельов, М. Скиба та багато інших науковців.

Мета статті – розглянути особливості формування екологічної етики старшокласників на уроках української літератури.

Актуальність дослідження полягає в тому, що наразі надзвичайно важливим є екологічне виховання. Нині це не лише формування певних знань, умінь та навичок у взаємодії людини та природи, а й розвиток засобами педагогічних технологій компетентностей особистості, формування спеціальних знань, ціннісних норм та орієнтацій щодо усвідомлення екологічної цінності природного середовища у його нерозривній єдності з людиною.

Існують два підходи до розгортання змісту екологічного виховання та освіти: перший – мультидисциплінарний (екологізація існуючих навчальних предметів відповідно до специфіки їх змісту), другий – внутрішньодисциплінарний (введення до навчального плану спеціального предмета екологічного змісту) [3, с. 110].

До компетентнісного потенціалу предмета «Українська література» серед інших, входять компетентність «Екологічна грамотність і здорове життя», яка виявляється в

✓ *умінні*: ілюструвати екологічні проблеми прикладами з художніх творів; бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; розуміти переваги здорового способу життя, а також

✓ *ставленні*: усвідомлення людини як частини природи, незворотності покарання за зло, причинене доквілля; аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів; готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього [6].

На думку видатного українського педагога В.О. Сухомлинського, саме природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів та творчості. [5]. Тому формувати в людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. Однак не менш важливо продовжити цю роботу й у старшій ланці школи. Ефективним джерелом пізнання, а відтак і збереження доквілля є пейзажна лірика, а також епічні й драматичні твори, де піднімається проблема екології.

«Світ людини – це і є світ природи. І зовсім не випадково колективний розум завжди виступав проти безглуздої жорстокості, хижацького ставлення до природи, стверджуючи любов до неї» [7, с. 16].

У старшокласників уже має бути сформованою екологічна етика, оскільки упродовж попередніх років навчання на уроках української літератури, а також і на уроках природничого циклу багато йшлося про взаємодію людини і природи, самоідентифікацію особистості як невід’ємної частини екосистеми Землі тощо.

Саме тому вважаємо, що слід розширити діапазон пізнання природи через літературу, і тому пропонуємо застосування кілька видів інноваційних технологій при вивченні пейзажних творів.

Так, під час вивчення творчості Ольги Кобилянської у 10 класі варто приділити увагу новелі «Битва». Хоча він не належить до пейзажної лірики, однак повністю пройнятий поетикою слова. Твір написано під впливом пережитих вражень від вирубки лісу в Карпатах, про що авторка згадує в автобіографії: «...це – «Битва», котру бачила я власними очима, перебувала більше як день в лісах, де зрубували ліс і де мала нагоду бачити боротьбу робітників з столітніми великанами, соснами та смереками, й подивляла

фізичну силу і спритність одних та опір і маєстат природи з другої сторони...» [2, с. 98]. У новелі природа є органічним світом людини. Вона виступає дійовою особою психологічного ряду, яка співпереживає найтонші порухи душевного стану героїв. Варто запропонувати учням провести дослідження цього стану. Це може бути робота в парах. У результаті десятикласники придуть до висновку, що ліс є місцем душевного відпочинку, місцем зустрічі, оманною, а шум лісу нагадує шум морських хвиль – отже ліс у новелі є цільним живим організмом, який живе, дихає, має різні настрої й емоції. Людина у цьому художньому просторі є лише частиною довкілля. Для зацікавлення твором можна запропонувати до перегляду буктрейлер, створений Крилевською А. та Скриганюк В. – магістрантками факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Ця робота зайняла призове місце на V Всеукраїнському фестивалі буктрейлерів і промороликів «Book fashion» (керівник – ст. викл. кафедри методики філологічних дисциплін і стилістики української мови Пойда О.А.) [8].

Однією із сучасних технологій, які підвищують зацікавлення художньою літературою, є креолізовані тексти. До них належать: буктрейлер; комікс (манга); мотиватор/демотиватор; постер; буклет (брошура); фотоколаж; логотип; «дудл»; скрапбукінг; кардмейкінг та інше [1]. Якщо в класі є учні, які добре володіють комп'ютерною технікою або талантом художника, їм можна запропонувати створити один із креолізованих текстів до твору, що саме вивчається, а потім влаштувати конкурс із подальшим нагородженням. Це не лише активізувати читацькі інтереси учнів, а допоможе утвердитись їм у власних силах, і, безперечно, сприятиме екологічному вихованню.

До прикладу, при вивченні ліро-епічного твору «Лісова пісня» Лесі Українки можна використати дудл, який до 145-річчя з дня народження Лесі Українки в Google створили за мотивами драми-феєрії «Лісова пісня». На ньому зображені Лукаш, що грає на сопілці, та Мавка. Авторка твору –

Осучаснення творів класики дасть старшокласникам можливість усвідомити, що для людства важливі проблеми, які піднімає Леся Українка, подаючи неоромантичне ствердження духовної сутності людини, її творчих можливостей, даючи можливість читачеві пережити конфлікт між буденним життям і високими пориваннями особистості, дійсністю і мрією.

На нашу думку, для розуміння ідеї твору про симбіоз природи і людини буде дуже доречним похід до Вінницького музично-драматичного театру імені М. Садовського. Адже саме тут по-новаторськи підійшли до постановки драми-феєрії, використавши для створення ефекту присутності живої природи фізичний театр. Вистава з успіхом іде уже кілька років поспіль.

Особливу увагу слід приділити пейзажній поезії, адже саме при її вивченні учні старших класів, як ніколи, відчують красу довколишнього світу, який потребує бережливого ставлення та примноження.

Скажімо, при вивченні таких творів, як «Блакитна панна» М. Вороного, «Чари ночі» Олександра Олеся (10 клас) чи «Арфами, арфами» П. Тичини, «Солодкий світ!» Максима Рильського, «Вчись у природи творчого спокою...» Є. Плужника (11 клас) та інших безсмертних зразків пейзажної лірики пропонуємо влаштувати читання поезій, а також виконання пісень на їхні слова. Такий захід може бути або у формі літературного салону, або поетичного пікніка, або флешмобу тощо. Головне, щоб учні пройнялись ідеєю його організації, відчували красу поетичного слова, а через нього

божественну красу незрівнянного майстра краси – природи, а відтак у них розвивалась і утверджувалось екологічна етика.

У статті зроблена спроба розробити деякі методичні рекомендації щодо реалізації екологічного виховання у старших класах крізь призму вивчення пейзажних творів. Тема потребує детальнішого розгляду, що й буде метою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Ісаєва О. Креолізований текст на уроках літератури як засіб активізації читацької діяльності учнів. <http://www.isaieva.kiev.ua/download/f/prez-2-3-kreoltext.pdf>
2. Кобилянська О.Ю. Слова зворушливого серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади / Упоряд., передм. Ф.П.Погребенника. Київ : Дніпро, 1982. 359 с.
3. Курняк Л.М., Курняк О.А. Екологічне виховання студентів вчз / Л.М. Курняк, О.А. Курняк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна. 2012, № 5. С. 109–114.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012– 2021 роки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf](http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf)
5. Сухомлинський В.О. На нашій совісті – людина / В.О. Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 5. Київ : Рад. школа, 1977. с. 203–217.
6. Українська література. Програма 10-11 класи. [Електронний ресурс]. // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
7. Юрченко Л.І. Екологічні аспекти морального-етичного виховання // Концептуальні засади модернізації системи освіти в Україні : прогр.та мат.

Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 1 лют. 2002 : тези доповідей. – М-во освіти і науки України, Нар. укр. акад. та ін. Харків, 2002. 169 с.

8. https://www.youtube.com/watch?v=Ph7U8ijREKg&t=2s&fbclid=IwAR2h14BV-2adrnlZj_GCv2heXCrLWBCfLXW6ykpLrWLBAXVLb6KveRTLlOw

Руслана Петренко

*студентка ІV курсу СВО бакалавра
факультету філології й журналістики*

імені Михайла Стельмаха

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

(Наук. керівн. – ст. викл. Пойда О. А.)

**ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПРИ ВИВЧЕННІ ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
«ДОРОГОЮ ЦІНОЮ» у 8 КЛАСІ**

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників освітнього процесу. Бурхливий розвиток засобів інформатизації дав потужний поштовх до появи нових технологій оброблення, передачі, одержання й збереження інформації. Зараз інформаційні технології увібрали в себе елементи різних методик – особистісно орієнтованого, розвивального, проектного навчання – і є саме тим способом передачі знань, який відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку учня [1, с. 23].

Проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті перебуває в полі зору таких літературознавців, як А. Гримаська, Г. Дехтярова, Т. Дубок, Л. Кравченко, Н. Кучеренко, Ю. Макашова. Проте